

אוניברסיטת בן גוריון
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
המחלקה לפוליטיקה וממשל

סוגיות אתיות בהגירה

2 ש"ש, 2 נק"ז

סמסטר ב'

יום ד' 12:15-13:45

ד"ר אילה פז

דוא"ל: ayala@post.bgu.ac.il

שעת קבלה תתקיים בתום השיעור ו/או בתיאום מראש

תיאור הקורס

הגירתם של פליטים, מהגרים ומבקשי מקלט היא תופעה שכיחה ביותר בקנה מידה עולמי, אשר אומנם קיימת משחר האנושות, אולם גברה מאוד בעשורים האחרונים. כך, על פי נציבות האו"ם לפליטים, בסוף שנת 2024 היו בעולם כ- 43 מיליון פליטים ועוד כ- 123.2 מיליון מבקשי מקלט, עקורים ואנשים במצבים דמויי-פליטות. ברקע להגירה עומדים שינויים פוליטיים, כלכליים ואקלימיים, ותופעות כמו אסונות טבע, מלחמות ומיתון כלכלי, המובילים קבוצות גדולות של בני אדם לעזוב את מולדתם ולתור אחר מרחב בטוח יותר. כתוצאה מכך, כיום, יותר מאי פעם, הפכה ההגירה לסוגיה מרכזית הניצבת בלב דיונים ציבוריים, פוליטיים ואקדמיים על שייכות, אזרחות וזכויות אדם. בשנים האחרונות מעצבות ממשלות רבות את מדיניותן ומפלגות מנסחות את מצעיהן בהתאם לעולם המאופיין בתנועה והגירה של אנשים; מדינות מנצלות את משבר הפליטים העולמי ותנועת המהגרים הרבה בשטחיהן להשגת יתרון פוליטי מול מדינות אחרות; ואזרחים מזדהים עם מחנות פוליטיים חדשים ומפתחים תפיסות ערכיות ואידאולוגיות לאור גישותיהם כלפי ההגירה והשפעתה על כינון סדר יום לאומי וציבורי חדש. בקורס זה נעסוק בהגירה בת-זמננו, בשיח על אודותיה ובמנגנוני ההתמודדות המדיניים עמה. נצביע על הטיפולוגיות וההתייחסויות משפטיות השונות שישנן למהגרים, המעוצבות, בין היתר, על ידי הסיבות, המוטיבציות והאילוצים שהביאו להגירתם. בנוסף, נדון במבטן של חברות מארחות על קהילות של מהגרים, בחוויות חייהן של קהילות אלה, ובמפגש שבין תופעת ההגירה לבין סדר עולמי של מדינות לאום.

חובות הקורס

- א. הערכת מרצה: נוכחות והשתתפות פעילה ומושכלת בשיעורים, הכוללת השתתפות ובקאות בחומר.
- ב. קריאה של חומרי הלימוד להרצאות. יש לעקוב אחר רשימת הקריאה בסילבוס. השיעורים יכללו קריאה משותפת ולכן יש להגיע עם הטקסטים לשיעור.
- ג. הגשת מטלת אמצע במשקל של 25% מהציון הסופי (הנחיות ותאריך הגשה סופי יימסרו בכיתה).
- ד. עבודת סיום.

הרכב הציון בקורס

- א. הערכת מרצה (5%)
- ב. מטלת אמצע (25%)
- ג. עבודה מסכמת (70%)

נושאי הקורס

להלן רשימת הקריאה ותכני הקורס. פריטים המסומנים בכוכבית הם **פריטי קריאת חובה**. עבור מי שמעוניין/נת בחומר עזר על היבטיה האמפיריים והאתיים של תופעת ההגירה והפליטות, מצורפים כאן פריטי קריאת רשות כחומר רקע. מומלץ לעשות בהם שימוש בהכנת המטלות.

שיעור 1

מבוא לקורס: משבר הפליטים הנוכחי ומחשבות כלליות על הגירה בעידן הגלובלי

* קריצמן-אמיר, טלי. 2015. "מבוא." בתוך טלי קריצמן-אמיר (עורכת). *לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל*. מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד, 9-40.

* Wihtol de Wenden, Catherine. 2021. "Citizenship and Migration in a Globalized World." In Marco Giugni and Maria Grasso (Eds.). *Handbook of Citizenship and Migration*. Northampton: Edward Elgar Publishing.

Miller, David. 2016. *Strangers in Our Midst: The Political Philosophy of Immigration*. Harvard University Press, Introduction, 1-19.

Gutiérrez-Rodríguez, Encarnación. 2018. "The Coloniality of Migration and the 'Refugee Crisis.'" *Refuge* 34 (1): 15-28.

Bradley, Megan. 2014. "Rethinking Refugeehood: Statelessness, Repatriation, and Refugee Agency." *Review of International Studies* 40 (1): 101-123.

חלק ראשון: קטגוריות (פורמליות ולא פורמליות) של הגירה

שיעור 2

הגירה מוסדרת

* קמפ, אדריאנה, ורבקה רייכמן. 2008. עובדים וזרים: הכלכלה הפוליטית של הגירת עבודה בישראל. מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד, 40-22.

Hansen, Randall. 2007. "Migration Policy." In Colin Hay and Anand Menon (Eds.). *European Politics*. Oxford University Press, 329-345.

Edwards, Adrian. 2015. "UNHCR Viewpoint: 'Refugee' or 'Migrant' – Which is Right?" *UNHCR*. <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html>

Ruz, Camila. 2015. "The Battle over the Words Used to Describe Migrants." *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/magazine-34061097>

שיעור 3

הגירה לא מוסדרת ומעמד הפליטים בחוק הבין-לאומי

* באיו, יוהנס. 2015. "להיות פליט בישראל: מחוויותיו האישיות של פליט בארץ הקודש". בתוך טלי קריצמן -אמיר (עורכת). לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל. מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד, 226-211.

* אמנה בדבר מעמדם של פליטים. 1951. "נספח א." בתוך טלי קריצמן-אמיר (עורכת). לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל. מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד, 507-493.

* Crawley, Heaven, and Dimitris Skleparis. 2018. "Refugees, Migrants, Neither, both: Categorical Fetishism and the Politics of Bounding in Europe's 'Migration Crisis.'" *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44 (1): 48-64.

Gammeltoft-Hansen, Thomas. 2011. *Access to Asylum: International Refugee Law and the Globalisation of Migration Control*. Cambridge University Press.

Barslund, Mikkel, Mehtap Akgüç, Nadzeya Laurentsyevea, and Lars Ludolph. 2017. "Sharing Responsibility for Refugees and Expanding Legal Immigration." *MEDAM Assessment Report on Asylum and Migration Policies in Europe*. <http://aei.pitt.edu/87773/1/2017-MEDAM-Assessment-Report.pdf>

חלק שני: קהילות מהגרים וחברות מארחות

* Wimmer, Andreas. 1997. "Explaining Xenophobia and Racism: A Critical Review of Current Research Approaches." *Ethnic and Racial Studies* 20 (1): 17-41.

Piatkowska, Sylwia, Andreas Hövermann, and Tse-Chuan Yang. 2020. "Immigration Influx as a Trigger for Right-Wing Crime: A Temporal Analysis of Hate Crimes in Germany in the Light of the 'Refugee Crisis.'" *The British Journal of Criminology* 60 (3): 620-641. Bleich, Erik. 2007. "Hate Crime Policy in Western Europe: Responding to Racist Violence in Britain, Germany, and France." *American Behavioral Scientist* 51: 149-165.

Bleich, Erik. 2007. "Hate Crime Policy in Western Europe: Responding to Racist Violence in Britain, Germany, and France." *American Behavioral Scientist* 51: 149-165.

* Tommassen, Bjorn. 2009. "The Uses and Meanings of Liminality." *International Political Anthropology* 2 (1): 5-28.

Menjívar, Cecilia. 2006. "Liminal Legality: Salvadoran and Guatemalan Immigrants' Lives in the United States." *American journal of sociology* 111 (4): 999-1037.

* Paz, Ayala, and Kook, Rebecca. 2020. "'It Reminds me that I still Exist': Critical Thoughts on Intersectionality; Refugee Muslim Women in Berlin and the Meanings of the Hijab." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 47 (13): 2979-2996.

* Pittaway, Eileen, and Linda Bartolomei. 2001. "Refugees, Race, and Gender: The Multiple Discrimination against Refugee Women." *Refuge* 19 (6): 21-32.

Crenshaw, Kimberlé Williams. 1991. "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color." *Stanford Law Review* 43 (6): 1241-1299.

Pittaway, Eileen, and Emma Pittaway. 2004. "'Refugee Woman': A Dangerous Label." *Australian Journal of Human Rights* 10 (1): 119-135.

Anthias, Floya. 2002. "Where do I Belong? Narrating Collective Identity and Translocational Positionality." *Ethnicities* 2 (4): 491-514.

שיעור 8

הגירה ומגדר: סוכנות ועיצוב "העצמי" במצבי פליטות והגירה

* Arnold, Lynnette. 2015. "The Reconceptualization of Agency through Ambiguity and Contradiction: Salvadoran Women Narrating Unauthorized Migration." *Women's Studies International Forum* 52: 10-19.

* Madhok, Sumi, 2013. "Action, Agency, Coercion: Reformatting Agency for Oppressive Contexts." In Sumi Madhok, Anne Phillips, and Kalpana Wilson (Eds.). *Gender, Agency, and Coercion*. New York: Palgrave Macmillan, 102-121.

Bailey, Olga, G. 2012. "Migrant African Women: Tales of Agency and Belonging." *Ethnic and Racial Studies* 35 (5): 850-867.

Hunt, Lisa. 2008. "Women Asylum Seekers and Refugees: Opportunities, Constraints and the Role of Agency." *Social Policy and Society* 7 (3): 281-292.

Mahmood, Saba. 2006. "Feminist Theory, Agency, and the Liberatory Subject: Some Reflections on the Islamic Revival in Egypt." *Temenos* 42 (1): 31-71.

Parpart, Jane. 2010. "Choosing Silence: Rethinking Voice, Agency and Women's Empowerment." In Róisín Ryan-Flood and Rosalind Gill (Eds.). *Secrecy and Silence in the Research Process; Feminist Reflections*. Abingdon, Oxon: Routledge.

חלק שלישי: זכויות אדם?

שיעור 9

זכויות אדם והגירה

* זכויות האדם. 1948. "ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם."

<http://www.humanrights.co.il/The Declaration.aspx>

* כרמי, נעמה. 2018. זכויות אדם: מבוא תיאורטי. רסלינג.

French, Craig. 2015. "To Lose one's Home in the World: The Injustice of Immigrant Detention." *Journal of International Political Theory* 11 (3): 351-369.

Hirsch, Asher L. and Nathan Bell. 2017. "The Right to Have Rights as a Right to Enter: Addressing a Lacuna in the International Refugee Protection Regime." *Human Rights Review* 18 (4): 417-437.

שיעור 10

קץ זכויות האדם; האדם בהיעדר הגנה

* ארנדט, חנה. 2010. *יסודות הטוטליטריות*, מאנגלית: עדית זרטל. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. פרק 9, 449-404.

* אגמבן, ג'ורג'יו. 2003. "הומו סאקר – הכוח הריבוני והחיים החשופים". מתוך שי לביא (עורך). *טכנולוגיות של צדק: משפט, מדע וחברה*. הוצאת רמות: אוניברסיטת תל אביב, 395-434.

Arendt, Hannah. 1949. "'The Rights of Man': What Are They?" *Modern Review* 3 (1): 25-37.

Agamben, Giorgio. 2008. "Beyond Human Rights." *Social Engineering* 15: 90-95.

חלק רביעי: מבט על ישראל

שיעור 11

הגירת עבודה בישראל

* קמפ, אדריאנה, ורבקה רייכמן. 2008. *עובדים זרים: הכלכלה הפוליטית של הגירת עבודה בישראל*. מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד, פרק שלישי, 103-95, 163-148.

קמפ אדריאנה. 2008. "ניהול ההגירה, חיזוק האזרחות: הרפורמה להסדרת מעמדם של ילדי מהגרי העבודה בישראל". בתוך יוסי יונה ואדריאנה קמפ (עורכים). *פערי אזרחות: הגירה, פריזון וזהות בישראל*. מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד, 117-92.

שיעור 12

פליטות בישראל

* הראל שרון, 2015. "מנגנון המקלט של ישראל: תהליך העברת הטיפול בבקשות המקלט מנציבות האו"ם לפליטים לידי מדינת ישראל", מתוך טלי קריצמן-אמיר (עורכת). *לוינסקי פינת אסמרה: היבטים חברתיים ומשפטיים של מדיניות המקלט בישראל*. מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד, 84-43.

דהן, טל. 2009. זכויות אדם בישראל – תמונת מצב 2009. תל אביב: האגודה לזכויות האזרח בישראל.

יעקובי, חיים. 2015. כאן לא אפריקה: גבולות, טריטוריה, זהות. מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד.

שיעור 13

סיכום ומחשבות לעתיד

סמסטר מהנה ומעניין!